

Gonda Istvánné

A beszédhanghallás fejlesztése az óvodában

Tisztelt Szerkesztőség, kedves Olvasók!

„A magyar szó nekünk a legnagyobb ereklje. Kegyelet, hűség és becsület illeti őt.”

(Tamási Áron)

Az értelmi nevelés változatos tevékenységeken keresztül – a kultúraátadás hatásrendszerében az óvodai nevelési módszerek segítségével – elsődlegesen a gyermek szabad játékával valósul meg. Az értelmi fejlesztés szoros kapcsolatban van az anyanyelvi és a kommunikációs készségek alakulásával. Az óvodai nevelőmunkánk során hangsúlyos szerepet kap az anyanyelvi nevelés, ezen belül a beszéd és a kommunikációs képességek fejlesztése. E területen nevelőközösségünk tudatos fejlesztő tevékenységet végez, amely áthatja az óvodai élet egészét, a nevelés minden területét. Az óvodai feladatok közé tartozik, hogy az óvodapedagógusok felkészítsék a gyermekeket iskolai tanulmányaikra. Ezek között a feladatok között kiemelt helyen szerepel a beszédhanghallás fejlesztése, amely nagymértékben hozzájárul az olvasás és az írás sikeres elsajátításához. A folyóirat számos cikkben foglalkozott már az iskolai olvasástanítás nehézségeivel (pl. Neuberger 2008, Jordanidisz 2009), ebben a levélben arról osztom meg önökkel gondolataimat, hogy mit tehet az óvoda az olvasás, az írás, a helyesejtés és a kommunikáció fejlesztésének érdekében.

A gyermekek beszédkedvéről, szókincséről, artikulációjának tisztaságáról és a család beszédmodelljéről már az óvodás kor elején pontos képet alkotunk azért, hogy az egyéni fejlesztés lépéseit meg tudjuk határozni. Kiindulásként felmérjük a gyerekek beszédállapotát. Ezt a következő szempontok szerint végezzük: helyesejtés, szókincs, hangképzés, kifejezőképesség, beszédkedv, artikuláció.

A család mellett az óvodai környezet fejleszti leghatékonyabban a gyermekek beszédét. Ezért különösen fontos az óvodapedagógus és minden más dolgozó mintaszerű beszéde. Ennek nyelvtanilag kifogástalannak, érthetőnek, egyszerűnek, világosnak és kifejezőnek, valamint megfelelő stílusúnak kell lennie. Ez utóbbi követelmény magában foglalja a hanglejtést, a dinamikát és a hangsúly megfelelő alkalmazását. Az anyanyelvi neveléshez is biztosítjuk a kellemes, nyugodt, gyengéd és szeretetteljes hangulatot. Ebben a családi, oldott légkörben a nap bármely szakában lehetőséget adunk a kommunikatív kapcsolatok létrehozására gyermek és gyermek, valamint gyermek és felnőtt között.

Óvodánkban az ismeretek nyújtását differenciált tevékenységek tervezésével és szervezésével valósítjuk meg. A különböző élethelyzetekben történő gyakorlást, az életkori sajátosságoknak megfelelő cselekvéses tanulást emeljük ki.

1. kép
Kommunikatív játéktevékenység

Évekre visszamenő tapasztalataink, megfigyeléseink és méréseink bizonyítják, hogy a gyermekek anyanyelvi nevelését is befolyásolják a személyiségfejlődés zavarai. Emiatt nevelőközösségünk munkájába már eddig is tudatosan építettük be az anyanyelvi fejlesztést, de amióta megismertük és kipróbáltuk Fazekasné dr. Fenyvesi Margit *Figyelj, fülelj! Játsszunk a hangokkal* című játékprogramját, még tudatosabban és tervszerűbben végezzük a 4–7 éves korú gyermekek beszédhanghallás-fejlesztését, amelyet hároméves korban készítünk elő. Büszkéek vagyunk rá, hogy a megyében a nevelőközösségünknek adódott lehetősége arra, hogy elsőként próbálja ki e korszerű anyanyelvi nevelési programot, és segítséget adjon az útmutató elkészítéséhez is.

A játékprogram alkalmazásának célja, hogy gyermekeink szívesen beszéljenek, legyenek nyitottak, őszinték, közlékenyek, azaz kommunikatívak, és hallási figyelmüket a beszédhang jelenségére irányítsák. Fontosnak tartjuk, hogy lehetővé tegyük számukra a kudarc nélküli iskolakezdetet, és gyermekeink valamennyien egyenlő esélyekkel kezdjék el az írás-olvasás tanulását. Ezeknek a céloknak az eléréséhez a következő feladatokat foglalmaztuk meg:

- A gyermekek fejlesztésére irányuló prevenciós tevékenység, amely a beszédfejlesztés, az anyanyelvi és a kommunikációs rendszerű hátrányok leküzdésére szolgál.
- A játékoságon belül a fokozatosság, a hangulatosság, a szemléletesség, valamint a játékos élmény és a humor biztosítása.
- A csoport, ezen belül az egyén eltérő fejlődési ütemének figyelembevétele a fejlesztés során.
- A gyermekekben rejlő adottságokra építő fejlesztés: mozgással, ritmussal, humorral.

2. kép
Szókincs bővítés rajzolással

Vannak olyan gyermekek, akiknek már az óvodában több tudatossággal kell a beszédét fejleszteni, hogy ne maradjanak el hasonló korú társaiktól. Ennek érdekében dolgozták ki a beszédhanghallás fejlesztésére irányuló játékokat, amelyek segítik az egyes beszédhangok pontos képzését és differenciálását.

Szükséges, hogy tájékozódjunk a gyermekek beszédállapotáról, valamint hangzódifferenciálási fejlettségéről. Minden gyermekkel el kell végeznünk a szűrővizsgálatokat, ebben logopédus lehet a segítségünkre. A szűrővizsgálat óvodánkban Gaál Éva hangzódifferenciálási tesztjével történik, évente két alkalommal. A teszt Fazekasné Fenyvesi Margit már említett munkájának melléklete. A szűrést személyre szabva végezzük, az eredményeket feljegyezzük, ez később jól mutatja a fejlődés vagy a lemaradás ütemét.

A beszédhanghallást fejlesztő játékok a magánhangzókhoz és a mássalhangzókhoz kapcsolódnak. A hangokat a játékokon keresztül ismertetjük meg a gyermekekkel. A játékokat mozgással, ritmussal, valamint akusztikus és vizuális élménnyel egészítjük ki. Minden játékhoz kapcsolható vers, mese, találós kérdés, esetleg nyelvtörők, ezeket az óvodapedagógus bővítheti saját gyűjteményével is. A beszédhangot szemléletesen közelítjük meg, így minden hangnak van egy képe, azaz egy jele, például az [s] hang képe a vonat. A gyakorlatokban érvényesül az egymásra építettség, a fokozatosság, a mozgás, a ritmus, a humor, valamint a játékoság, a szemléletesség és az érzelmi hatás. A játékokra annyi időt szánhatunk csoportunkban, amennyit szükségesnek érzünk. Lehetőséget biztosíthatunk az ismételésre a gyermekcsoport vagy az egyén ismeretének és fejlettségének tudatában.

Fontos eldönteni, hogy ezeket a játékokat hová illesztjük a napirendbe, hogy az egész csoporttal vagy a tesztel kiszűrt gyerekekkel, mikrocsoportos vagy egyéni fejlesztés során kívánjuk-e megvalósítani őket. Ennek eldöntésében viszont fontos szem előtt tartani azt a tényt, hogy a játékok a csoportban fejlesztő hatással vannak azokra, akik hibásan hallják és differenciálják a hangpárokat, a jó fonémahallással rendelkező gyermekek esetében pedig további rögzülést, erősebb és biztosabb fonémahallást tudunk velük biztosítani.

Az óvodáskor végére a következő fejlődés tapasztalható a gyermekeknél: képessé válnak önmagában és a szóban is felismerni a magán- és a mássalhangzókat; megkülönböztetik a hasonló hangzású szavak tartalmát (oppozíciós szavak). Gazdag szókészletüket beépítik beszédükbe, ezáltal választékosan tudják kifejezni magukat; képessé válnak az egészsből a lényeges jegyek kiemelésére. Természetes lesz számukra a beszédművelő és a beszédfejlesztő gyakorlatok végzése, emellett olyan személyiségjegyekkel fognak rendelkezni, amelyek képessé teszik őket a társaik iránti figyelemre, a toleráns viselkedésre és a kulturált magatartásra.

Óvodavezetőként fontosnak tartom, hogy az iskola és az óvoda között folyamatos legyen a kommunikáció a gyerekekkel kapcsolatos problémákról, például az olvasás tanításának nehézségeiről. A tanítók visszajelzései alapján elmondhatjuk, hogy a gyermekeket sokkal felkészültebbnek ítélik meg az iskolában, amióta a fent leírt játékprogramot alkalmazzuk óvodánkban. Sok szeretettel ajánlom Önöknek is ezt a programot, ha szeretnék megkönnyíteni a kisiskolások olvasástanítását.

Üdvözlettel:

Martfű, 2011. május 15.

Gonda Istvánné
intézményvezető
Játékvár Óvoda és Bölcsőde

Irodalom

- Fazekasné Fenyvesi Margit 1995. *Figyelj, fülelj! – Játsszunk a hangokkal!* Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai és Közművelődési Intézet. Kecskemét.
- Jordanidisz Ágnes 2009. A fonológiai tudatosság fejlődése az olvasástanulás időszakában. *Anyanyelv-pedagógia* 4. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=222> (2011. május)
- Neuberger Tilda 2008. A szókincs fejlődése óvodáskorban. *Anyanyelv-pedagógia* 3–4. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=86> (2011. május)

Gonda, Istvánné: Developing speech sound in the kindergarten

Az írás szerzőjéről

Gonda Istvánné
Játékvár óvoda és bölcsőde, Martfű, Magyarország
gondanezsuzsa[kukac]martfu.hu